

# СУҒУРТА КОМПАНИЯЛАРИ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11402848>

**Masimdjanova Muqaddam Hikmatovna**

*O'zbekiston jurnalistika va ommaviy  
kommunikatsiyalar universiteti, Mediamenejment va  
mediamarketing kafedrası o'qituvchisi*

Ривожланган мамлакатлар амалиётида баъзи бир хавф-хатарларнинг глобаллашуви ва турли инқирозларнинг вужудга келиши натижасида миллий иқтисодиётнинг макроиқтисодий ва молиявий барқарорлигига таъсири давлатларнинг мавжуд молия тизими механизмини жумладан, суғурта тизими ва суғурта компаниялари фаолиятини такомиллаштиришни тақозо этмоқда. Шу учун дунё мамлакатларида ва халқаро муносабатларда суғурта хизматларисиз бирор фаолият амалга оширилмайди. Ривожланган мамлакатларда суғурта хизматларидан тўпланган маблағлар мамлакат ялпи ички маҳсулотининг 8-12 фоизни ташкил этмоқда. Халқаро муносабатларда суғурта компанияларининг молиявий барқарорлик даражасини намоён этувчи кўрсаткичлардан бири бу йиғилган суғурта мукофотлари бўлиб, улар йирик ҳажмдаги инвестиция маблағларининг тўпланишига имконият яратиб бериши билан баҳоланмоқда. Бу ўз навбатида суғурта компанияларининг инвестиция қилишга бўлган имкониятини кенгайтиради ва суғурталовчининг молиявий барқарорлик даражасини мустаҳкамлайди.

Шунингдек суғурта ташкилотлари турли кўринишдаги нохуш ҳолатлар натижасида ҳосил бўлган иқтисодий йўқотишлардан кўрилган зарарларни қоплашга имкон яратади. Суғурта воситасида келажакда йўқотишларга олиб келиши мумкин бўлган иқтисодий қийматдаги маълум ноаниқликларни аниқликка алмаштириш имконияти пайдо бўлади. Шундай қилиб, суғурта молия-кредит тизимининг қисми сифатида бутун жамият ва иқтисодиётни барча даражаларда барқарорликни оширишнинг муҳим воситаси сифатида амал қилади. Шунинг учун хўжалик субъектларини турли қутилмаган

ходисалардан кўриладиган зарарлардан ҳимоя қилишда суғурта фондлари муҳим ўрин тутиб бормоқда.

Маълумки, суғурта фондлари тўрт кўринишда ташкил этилади, булар:

- давлат маблағлари ҳисобидан натурал ва пул кўринишида ташкил этиладиган марказлашган суғурта фондлари;

- ҳар қандай фуқаро ёки юридик шахс томонидан ташкил этиладиган натурал ёки пул кўринишидаги суғурта фондлари;

- фуқаролар ва юридик шахсларнинг ихтиёрий келишувлари асосида ташкил этиладиган ўзаро суғурталаш жамиятларининг пул кўринишида (баъзи ҳолатларда натурал кўринишда) ташкил этиладиган суғурта фондлари;

- тижорат асосида ташкил этилган суғурта компанияларининг пул кўринишидаги суғурта фондлари.

Марказлашган давлат суғурта фондлари йирик ҳажмдаги катастрофик ходисалар юз берганда кўриладиган зарарларни қоплаш мақсадида ташкил этилади. Аммо бу маблағлар ҳар доим ҳам зарарларни қоплашга етарли бўлмайди. Фуқаро ва юридик шахс томонидан ўз фаолияти билан боғлиқ хавф-хатарларни кўзда тутган ҳолда ташкил этиладиган натурал ёки пул кўринишидаги суғурта фонди фақатгина кичик ҳажмдаги зарарларни қоплаш имкониятига эга.

Шу боис суғурта молия категориясининг қисми сифатида эътироф этилсада, у ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, улар қуйидагилардан иборат: суғуртанинг мулкнинг пул шаклидаги эҳтимолий ҳаракати билан боғлиқ бўлади. Яъни, иқтисодий субъектларнинг суғурталанган мулкига нисбатан кутилмаган ходисаларнинг юз бериши натижасида зарар етганда пулли қайта тақсимлаш муносабатларининг юзага келиши суғурта учун зарарни тақсимлашнинг чегараланганлик хусусиятига эга. Яъни суғурта муносабатларида иштирок этаётганларнинг ичидаги зарар кўрганларнинг зарари жами иштирокчилар ўртасида тенг тақсимланиши суғуртанинг маълум доирадаги ҳаракатини маълум ҳудуд ва вақт доирасида белгилаб беради.